

K VOJENSKÉMU NÁZVOSLOVÍ HABSBURSKÉ ARMÁDY (1620–1918)¹

Tamás Tölgyesi

(Tölgyesi Tamás, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, Cseh Tanszék
tolgyesi.tamas@btk.ppke.hu)

Velení habsburské armády bylo v německém jazyce, a proto není divu, že starší vojenské terminologie česká, slovenská i maďarská obsahovaly nemalý počet lexikálních germanismů. V období od bělohorské bitvy roku 1620 do konce 1. světové války roku 1918 bylo přejato nejvíce vojenských výrazů z nové horní němčiny² do jazyků národů Habsburské monarchie, např. č. zast. *obšíd*, zast. *obšít*, zast. *obšit*, slk. zast. *obšít*, maď. zast. *obsit* ‘průkaz o propuštění z vojska’ z nhn. *Abschied* ‘rozloučení’.³

Č. *barák*, slk. *barák*, *barak* a maď. *barakk* jsou přes nhn. *Baracke*⁴ ‘bouda pro vojáky’, ‘vesnická chalupa’ z fr. *baraque* a to ze šp. *baracca*. Význam ‘dům (i velký a pěkný)’ je už při fr. *baraque* (Machek 1971: 46). V češtině a slovenštině ztratil *barák*, resp. *barak* svou expresivnost a dnes se v běžně mluveném jazyce užívá mj. i ve významu ‘dům vůbec’.

Č. zast. *batalion*, dř. zast. *bataliόν* i zast. *pataliόν*, slk. zast. *bataliόν*, maď. zast. *bataillon*, dř. zast. *bataliόν* (Melich 1895: 13) ‘prapor’ je přes nhn. *Bataillon* a fr. *bataillon* z it. *battaglione* od *battaglia* ‘bitva’. Stejný etymon mají č. *patálie* hovor. expr. ‘nepříjemná záležitost, trápení, nesnáz, svízeľ, potíží’ (Petráč-

¹ Studie je přepracovaná verze příspěvku, který byl přednesen dne 9. listopadu 2006 na XVI. kolokviu mladých jazykovědců organizovaném Slovenskou akademií věd v Časté-Papierničce (Tölgyesi 2009b) a 18. května 2007 na X. konferenci maďarských doktorandů konané na Univerzitě obrany Miklóse Zrínyiho v Budapešti (Tölgyesi 2007 – Autor se svým článkem a přednáškou skončil v celostátní vědecké soutěži maďarských doktorandů v Budapešti na druhém místě. Jeho školitel, prof. Antonín Vašek, byl odborným kurátorem zvláště oceněn – T. T.).

² Termínem *horní němčina* (něm. *Hochdeutsch*) je označována spisovná němčina. Naproti tomu *dolní němčina* (něm. *Niederdeutsch* neboli *Plattdeutsch*) označuje dialekty severních oblastí Německa, kde nebylo provedeno tzv. druhé posouvání hlásek (něm. *Lautverschiebung*).

³ Zkratky jazyků a dialektů: angl. = anglický, bav. = bavorský, č. = český, fr. = francouzský, it. = italský, lat. = latinský, maď. = maďarský, něm. = německý, nhn. = novohornoněmecký, prov. = provenzálský, slk. = slovenský, stč. = staročeský, šp. = španělský, vlat. = vulgárně latinský.

⁴ Viz níže souhrnná tabulka vojenských výrazů přejatých z němčiny v českém, slovenském a maďarském jazyce.

ková–Kraus 2000: 573), slk. *patália*, hovor. *patálie* ‘potíží’ (Gašparíková–Kamiš 1986: 359) a maď. *patália* ‘hlučná hádka’ (Horváth 1978: 40–41).

Č. *bunkr*, slk. a maď. *bunker* jsou přes nhn. *Bunker* z angl. *bunker* ‘skladistiště uhlí ap.’. Ve významu ‘vojenská pevnůstka’ se výrazu užívá od 1. světové války (Rejzek 2001: 98).

Č. *execírovat*, slk. *execírovat’* a maď. *egze(r)círoztať* jsou přes nhn. *exerzieren* z lat. *exercere*. V našich jazycích se slovo původně používalo ve smyslu ‘vycvičovat vojáky’, pak se významově rozšířilo a dnes znamená ‘prohánět něko-ho, např. žáky’.

Č. *felčar*,⁶ slk. *felčiar*, maď. *felcser*⁷ ‘(vojenský) ranhojič’ je z nhn. *Feldscher*, dř. *Feldscherer*. Něm. kompozitum je utvořeno ze substantiva *Feld* ‘pole’ a slovesa *scheren* ‘stříhat (nůžkami)’. Holiči dříve ve vojsku sloužili jako ranhojiči (Rejzek 2001: 168–169). V dnešní hovorové češtině a slovenštině se to někdy pejorativně říká špatnému, popř. nesympatickému lékaři.

Č., slk. a maď. zast. *flinta* ‘puška’ je z nhn. *Flinte*. Při svých terénních výzkumech konaných u tří různých generací rodilých českých mluvčích v České republice jsem zjistil, že germanismy *flinta* a synonymní *kvér* (z bav. *kvēr*, *gvēr* k nhn. *Gewehr*) používají už pouze lidé vyššího věku (Tölgyesi 2008a: 246; Tölgyesi 2009a: 343). Zde je nutno poznamenat, že frazémy občas fungují jako konzervační prostředky pro zastaralé výrazy, např. *hodit flintu do žita* ‘vzdát něco’ (viz k tomu Bělič 1969: 12).

Č. *front*, *fronta*, slk. a maď. *front* jsou přes nhn. *Front* z fr. *front*, popř. it. *fronte* a to z lat. *frons* ‘přední strana’. Polysémní slovo má ve všech třech citovaných jazycích přejímajících z němčiny tyto významy: 1. ‘bojiště’; 2. ‘rozhraní dvou vzduchových hmot lišících se teplotou, vlhkostí ap.’, např. *studená fronta*; 3. ‘seskupení politických stran, organizací, osob ap. se společným zaměřením, cílem’, např. *Národní fronta Čechů a Slováků*; 4. ‘průčelí budovy’ (srov. Filipec–Daneš 2005: 86). Zmíněné slovo má v češtině další význam ‘skupina, zprav. zastup čekajících lidí’. Pojem ‘stát ve frontě’ vyjadřují něm. *Schlange stehen* a maď. *sorban áll*.⁸

⁵ Maď. *egze(r)círoztať* je kauzativum od zast. *egze(r)círoz* ‘cvičit se’ (srov. Bakos 2005: 163–164).

⁶ Když se v německém výrazu vyskytují *l* a *r*, často si v češtině vyměňují pozici, např. něm. *Feldscher* > č. *ferčal* vedle *felčar* (Mayer 1927: 52).

⁷ Károly Mollay (1982: 262) soudí, že maď. *felcser* bylo dříve přejato z raně nové horní němčiny, tj. v období mezi 1350 a 1650.

⁸ Český ekvivalent pro něm. *Schlange* je *had*, pro maď. *sor* je *řada*. Slovesa něm. *stehen* a maď. *áll* znamenají ‘stát’. Slovní spojení *Schlange stehen* by se dalo přeložit jako *stát ve frontě ve tvaru hada*.

Č. *grenadírmars*, slk. *granadírmars* a maď. *grenadírmars* jsou z nhn. *Grenadiermarsch*. Ve vojenském slangu to původně znamenalo 'granátnický pochod'. Dnes je to název jídla z brambor a těstovin ohřátých na zpěněné cibulce, s přísadou masa, slaniny ap (Tölgyesi 2011: 31).

Č., slk. a maď. zast. *hapták* 'postoj v pozoru' je z nhn. *Habtacht(stellung)* podle příkazu *habt Acht!* 'pozor!', doslova '(mějte) pozor'.

Č. *kádr*, slk. a maď. *káder* je přes nhn. *Kader*, fr. *cadre* 'rám' a it. *quadro* z lat. *quadrum* 'čtyřhran'. Původně 'stálý početní stav vojenských jednotek', později 'skupina osob tvořících základ celku'. Po 2. světové válce znamenalo plurale tantum *kádry* podle sovětského vzoru 'pracovníci s určitou kvalifikací, zvl. politicky přijatelní pro vládnoucí stranu totalitního režimu' (Kraus 2006: 378).

Č. *kantýna*, slk. *kantína* a maď. *kantin* 'menší prodejna v kasárnách, popř. v závodech' jsou přes nhn. *Kantine* a fr. *cantine* z it. *cantina* 'sklep'. Maď. slovo do dnes žije ve vojenském slangu (Kis 2008: 175).

Maď. zast. *káplár*, č. a slk. zast. *kaprál*⁹ 'desátník' je přes nhn. zast. *Capral* (dnes *Korporal*), fr. *corporal*, *caporal* z it. *caporale* od *capo* 'hlava'.

Č. *kasárna*, -ren neutr. pomn., *kasárny*, -ren fem. pomn., slk. *kasáreň*, a maď. *kaszárnya* 'budova určená k delšímu ubytování vojenských jednotek' jsou přes nhn. *Kaserne* a fr. *caserne* 'strážní místnost v pevnosti' z prov. *cazerna* 'místnost pro čtyři strážné' a to z vlat. *quaderna* 'čtveřice' (Newerkla 2004: 451).

Maď. *kommandó*, č. a slk. *komando* je přes nhn. *Kommando* z fr. *commando*, popř. it. *comando*. Původně znamenalo 'rozkaz'. V dnešním českém, slovenském a maďarském tisku se slovo nezdá vyskytovat jako označení bojůvky se speciálními úkoly. V hovorovém jazyce českém i slovenském se běžně užívá expr. *komandovat*, resp. *komandovat'* 'upřílišněně rozkazovat', např. *muž komanduje svou ženu*.

Č. zast. *kompanie*, zast. *kumpanie*, slk. a maď. zast. *kompánia* 'vojenská jednotka', 'společnost' jsou přes nhn. *Kompanie*, *Kompagnie* z it. *compagnia*, popř. fr. *compagnie*.

Č. *lágr*, slk. a maď. *láger* je z nhn. *Lager*. Původně znamenalo 'vojenský tábor', ve významu 'zajatecký, koncentrační tábor' se užívá od 2. světové války (Zaicz 2006: 469).

Č., slk. a maď. zast. *lajtnant* 'poručík' bylo přejato přes nhn. *Leutnant* z fr. *lieutenant*.

Č. zast. *lénunk*, slk. a maď. zast. *lénung* 'žold' je z nhn. *Löhnung* 'žold', 'výplata žoldu' (Felszeghy 1938: 78). K nejčastějším expresivům řadí Emil Skála (1968: 136) germanismy, které mají původní německý sufix *-ung* v podobě *-unk*,

⁹ Podle Jiřího Nekvapila (1979) se *kaprál* jako výraz expresivní ještě vyskytoval v českém vojenském slangu 70. let.

-uňk v češtině, např. č. *mišuňk*¹⁰ ‘míchanice, zmatek’ z nhn. *Mischung*. Dodal bych, že značná část germanismů tohoto typu patří mezi zastaralé vojenské výrazy slangového rázu, např. č. zast. *meldunk*, zast. *melduňk* ‘hlášení’ z nhn. *Meldung*, č. zast. *štelunk* ‘(opevněné) postavení’ z nhn. *Stellung* (Tölgyesi 2008b: 260).

Č. *mančaft*, *manšaft*, slk. *mančaft* a maď. *mancsaft*, *mansaft* ‘mužstvo’ jsou z nhn. *Mannschaft*. Nejdříve se slovo užívalo ve vojenském, později ve sportovním slangu, kde je v současné době č. *tým*, slk. *tím* (z angl. *team*) často frekventovanější než *mančaft*. V dnešní maďarštině se používá *mancsaft* jen pro označení posádky lodi.

Polysémní č. *manévr*, slk. *manéver*, maď. *manöver* (přes nhn. *Manöver* z fr. *manœuvre*) má tyto významy: 1. ‘větší vojenské cvičení’ (v češtině a slovenštině v tomto významu výlučně: pomn. *manévry*, resp. *manévre*); 2. ‘taktický postup’, např. č. *volební manévr*, slk. *volebný manéver*, maď. *választási manöver*; 3. ‘účelný pohyb letadla, lodi’.

Maď. *mars*, č. a slk. *marš* ‘pochod vojska’,¹¹ ‘pochod(ová skladba)’ je přes nhn. *Marsch* z fr. *marche*. Maď. *mars*, č. a slk. *marš* (přes nhn. *marsch* z fr. *marche*) ve funkci citoslovce vyjadřuje pobídku k pochodu, kupředu nebo vybidnutí k odchodu.

Č. *maširovat*, slk. *maširovať* a maď. *masíroz* jsou přes nhn. *marschieren* z fr. *marcher*. Podle SSČ (Filipec–Daneš 2005: 174) a NASCS (Kraus 2006: 507) *maširovat* znamená obecně česky ‘pochodovat’ a expr. ‘(rychle) jít’.

Maď. *mundér*, č. a slk. *mundúr* je z německého tvaru nespisovného, který odpovídá nhn. *Montur* ‘vojenská uniforma’, pak ‘pracovní oděv’ (Kluge 2002: 630). V maďarštině se říká frazém a *mundér becsülete*, což znamená kolegiálnítu, doslova ‘čest mundúru’.

Č. zast. *obrst*, zast. *obršt*, slk. zast. *oberst* a maď. zast. *óbester* ‘plukovník (v bývalé rakousko-uherské armádě)’ jsou z nhn. *Oberst*, zast. *Obrist*, zast. *Oberster*.

Č. *ofenzíva*, *ofenzíva*, slk. *ofenzíva* a maď. *offenzíva* jsou přes nhn. *Offensive* z románských jazyků. Dnes, když vojenské velmoci zahajují den co den rozsáhlé útočné akce, tedy novodobé války proti různým zemím, je slovo *of(f)enzíva* v hromadných sdělovacích prostředcích užíváno velmi často.

Č. zast. *oficír*, slk. zast. *oficier* a maď. zast. *oficér* ‘důstojník’ jsou přes nhn. *Offizier* z fr. *officier* ‘vysoký úředník, důstojník’ a to z lat. *officiarius* ‘úředník, služebník’.

¹⁰ Slovo má v profesionální mluvě stavebníků (citově neutrální) význam ‘čerstvě zamíchaná betonová směs’.

¹¹ V tomto významu bylo v Česku známo jako zlidovělé někdy v 20. a 30. letech minulého století. Dnes je silně zastaralé. Za tuto poznámku vděčím profesoru Antonínu Vaškovi.

Maď. zast. *ordonánc*, č. a slk. zast. *ordonanc* (z nhn. *Ordonanz*) byl v rakousko-uherské armádě poddůstojník vyčleněný ke štábu velitele, zabezpečující předávání rozkazu, vojenský posel (Kraus 2006: 576).

Č. *patrona*, slk. *patrón* a maď. *patron* ‘náboj’, ‘nábojnice’, ‘šablona na malování’ jsou přes nhn. *Patrone* z fr. *patron* ‘šablona’. V souvislosti s tiskárnou se nyní daný výraz nejčastěji objevuje ve slovním spojení, resp. kompozitu č. *inkoustová patrona*, slk. *atramentový patrón*, maď. *tintapatron*.

Maď. *poszt*, č. a slk. *post* je přes nhn. *Post(en)* z it. *posto* a to z lat. *positus* ‘místo, postavení’. Sém ‘stanoviště strážce’ něm. *Post(en)* mělo i stč. *post*, které je dnes frekventovaným označením pro vysoké postavení v jazyce publicistiky (např. *manažerský post*) a pro umístění hráčů ve sportovním slangu (např. *brankářský post*).

Č. *pryčna*, slk. *priča* a maď. *priccs* ‘vojenské, vězeňské lůžko sbité z prken’ jsou z nhn. *Pritsche*.

Č. *rank*, *rang*, slk. a maď. *rang* ‘vojenská, popř. úřední hodnost’ je přes z nhn. *Rang* z fr. *rang* (Benkő 1976: 344). Zde můžeme být svědky toho, jak odlišné osudy mohou mít přejímky stejného původu v různých jazycích. České výrazy a slovenské slovo fungují v hovorovém jazyce, zatím co maďarský výraz je spisovný.¹²

Maď. zast. *rap(p)ort*, č. a slk. zast. *raport* ‘vojenské, úřední hlášení’ je z nhn. *Rapport*.

Č. zast. *rekrut*, slk. zast. *regrút* a maď. zast. *regruta* ‘odvedenec’ jsou přes nhn. *Rekrut* z fr. *recrute*, *recrue* ‘dorost’. Č. *rekrutovat* znamenalo získávat nové členy do vojska. Reflexivní varianta téhož slovesa se jako slangismus vyskytuje v dnešním českém tisku ve významu ‘pocházet’, např. *vystavující autoři se rekrutují z různých zemí světa*.

Č. *sakumpak*, slk. *cakompak*, *cakumpak*, maď. *cakompak(k)*, *cakumpak(k)*, *cakkpakk* jsou z nhn. (mit) *Sack und Pack* ‘se vším všudy’, doslova ‘s pytlem a balíkem’. Původní význam je ‘s plnou vojenskou výstrojí’ (Lumtzer–Melich 1900: 76). Dříve se vařila v našich zemích polévka pod názvem č. *sakumpak*, slk. *cakompak*, maď. *cakumpakk* zprav. ze zelenin (fazolí, brambor aj.), masa a těstovin. Č. *sakumpak* obsahoval hlavně hodně zeleniny, česnek, brambory a jížku. „Co kdo měl na zahrádce, to tam dal” vzpomíná Anna Hamplová, narozená v roce 1939 na Hrčavě (Bojková 2007: 33). Slk. *cakompak* je „šurianska fazuľová polievka s cestovinou, ale aj kyslá zemiaková polievka s fliačkami zo žilinskej oblasti” (Smatana 1992: 211). Známy maďarský spisovatel Mór Jókai píše v roce 1886: „Azután lesz ,cakumpakk’ (ebben van paszuly, burgonya, rizs, káposzta,

¹² K tomu srov. č. *veka*, slk. zast. *vekňa*, zast. *vekla* a maď. *vekní* ‘podlouhlý chleb’ < něm. *Wecke(n)*. České slovo je spisovné, zatím co se maďarského výrazu užívá v obecně maďarském substandardu. Slovenská slova jsou archaická (Tölgyesi 2009c: 146).

közbevegyített bősös peccsenyedarabokkal, feleresztve rántáslével, paprika a tetejébe)¹³ (Jókai 2006: 153). Novější expr. obměny slova *sakumpak* jsou *sakumprásk*, *sakumpikum*, *sakumprdum* (Rejzek 2001: 560).

Maď. *srapnel*, č. a slk. *šrapnel* je přes nhn. *Schrapnell* z angl. *shrapnel* 'dělová střela, která se před dopadem roztrhne' podle vynálezce, anglického generála Henryho Shrapnela (1761–1842).

Maď. *stáb*, č. a slk. *štáb* 'sbor vyššího vojenského velitele', 'skupina spolupracovníků' je z nhn. *Stab*. Dnes se to používá často ve slovním spojení č. *televizní štáb*, slk. *televízny štáb*, maď. *televíziós stáb*.

Maď. zast. *úrláb*, zast. *urlaub*, č. a slk. zast. *urláb*, zast. *urlaub* 'dovolená, zprav. vojenská' jsou z nhn. *Urlaub* 'dovolená' (Tótfalusi 2005: 937). Karel Titz (1934: 13) ve své studii uvádí tvar *odláb* jako slovo v posledních desetiletích 19. století ještě fungující. Variantu *orláb* mám doloženou ze svého prvního terénního sociolingvistického výzkumu konaného v roce 2004 na Moravě. Vladimíra Šimíková z Kyjova narozená v roce 1929 řekla „vojáci jedou na *orláb*” (Tölgyesi 2005: 49).

německý	český	slovenský	maďarský
Abschied	obšíd, obšít, obšit	obšit	obsit
Baracke	barák	barák, barak	barakk
Bataillon	batalion, batalión, patalión	batalión	batalión, bataillon
Bunker	bunkr	bunker	bunker
exerzieren	execírovat	execírovať	egze(r)círoztat
Feldscher	felčar	felčiar	felcser
Flinte	flinta	flinta	flinta
Front	front, fronta	front	front
Grenadiermarsch	grenadírmarš	granadírmarš	grenadírmars
Habtacht(stellung)	hapták	hapták	hapták
Kader	kádr	káder	káder
Kantine	kantýna	kantína	kantin
Korporal	kaprál	kaprál	káplár
Kaserne	kasárny, kasárna	kasáreň	kaszárnya
Kommando	komando	komando	kommandó
Kompanie	kompanie, kumpanie	kompánia	kompánia
Lager	lágr	lágér	lágér
Leutnant	lajtnant	lajtnant	lajtnant
Löhnung	lénunk	lénung	lénung

¹³ Potom bude ‚cakumpak‘ (jsou v tom fazole, brambory, rýže, zelí, kousky pečene s kůží, jížka a ke všemu ještě paprika).

Mannschaft	mančaft, manšaft	mančaft	mancsaft, mansaft
Manöver	manévr	manéver	manöver
Marsch, marsch	marš	marš	mars
marschieren	mašřírovat	mašřírovat'	masřroz
Montur	mundúr	mundúr	mundér
Oberst	obrst, obršt	oberst	óbester
Offensive	ofenzíva, ofenzíva	ofenzíva	offenzíva
Offizier	oficír	oficier	oficér
Ordonnanz	ordonanc	ordonanc	ordonánc
Patrone	patrona	patrón	patron
Post(en)	post	post	poszt
Pritsche	pryčna	priča	priccs
Rang	rank, rang	rang	rang
Rapport	raport	raport	rap(p)ort
Rekrut	rekrut	regrút	regruta
rekrutieren	rekrutovat	rekrutovat'	rekrutál
(mit) Sack und Pack	sakumpak	cakompak, cakumpak	cakompak(k), cakumpak(k), cakkpakk
Schrapnell	šrapnel	šrapnel	srapnel
Stab	štáb	štáb	stáb
Urlaub	urláb, urlaub	urláb, urlaub	úrláb, urlaub

Po 1. světové válce s rozpadem habsburské monarchie vznikly samostatné armády v Rakousku, Československu a Maďarsku. Tím, že se čeština a slovenština staly oficiálními jazyky československého vojska, stejně jako maďarština vojska maďarského, vymizela ze slovní zásoby těchto jazyků většina německých výrazů označujících různé vojenské hodnosti, jako např. č., slk. a maď. zast. *lajtnant*; č. zast. *obrst*, zast. *obršt*, slk. zast. *oberst*, maď. zast. *óbester*. Některá slova mají naopak kvůli dnešní situaci světové politiky vysokou frekvenci v médiích, např. č. *ofenzíva*, *ofenzíva*, slk. *ofenzíva*, maď. *offenzíva*. Jiné výrazy týkající se původně výlučně vojenského života jsou dnes užívány v různých kontextech běžně mluvených monologických a dialogických projevů povahy nevojenské, např. výše uváděné č. *rekrutovat (se)*, slk. *rekrutovat' (sa)*, maď. *rekrutál*; maď. *stáb*, č. a slk. *štáb*.

Věřím, že základem pro mírové soužití středoevropských národů je dobrá znalost a správná interpretace našich společných dějin. Za tímto účelem je nutno zkoumat vedle vzájemných historických a literárních vztahů i vztahy jazykové, což považuji za svůj hlavní badatelský záměr.

LITERATURA

- Bakos, F. 2005, *Idegen szavak és kifejezések szótára*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2. přeprac. vydání.
- Bělič, J. 1969, Poznámky o postavení německých přejatých slov v dnešní češtině. In: Krauss, W. – Stieber, Z. – Bělič, J. – Borkovskij, V. I. (red.), *Slawisch-deutsche Wechselbeziehungen in Sprache, Literatur und Kultur: Hans Holm Bielfeldt zum 60. Geburtstag*. Berlin: Akademie-Verlag, 7–18.
- Benkő, L. (red.) 1976, *A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára III*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bojková, M. 2007, *Lidová strava na Těšínsku*. Diplomová práce (rpk.). Brno: FF MU.
- Felszeghy, E. 1938, *A császári és királyi hadsereg nyelve Magyarországon*. Budapest: Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda.
- Filipec, J. – Daneš, F. (red.) 2005, *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.
- Gašparíková, Ž. – Kamiš, A. (red.) 1986, *Slovensko-český slovník*. Praha: SPN.
- Horváth, M. 1978, *Német elemek a 17. század magyar nyelvében*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Jókai, M. 2006, *Életemből*. Szentendre: Mercator Stúdió.
- Kis, T. 2008, *A magyar katonai szleng szótára*. Debrecen: Kossuth Egyetemi Kiadó.
- Kluge, F. 2002, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Kraus, J. (red.) 2006, *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia.
- Lumtzer, V. – Melich, J. 1900, *Deutsche Ortsnamen und Lehnwoerter des ungarischen Sprachschatzes*. Innsbruck: Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung.
- Machek, V. 1971, *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia.
- Mayer, A. 1927, *Die deutschen Lehnwörter im Tschechischen: Forschungen zur Sudeten-deutschen Heimatkunde*. Reichenberg: Verlag Gebrüder Stiepel.
- Melich, J. 1895, *Német vendégszók*. Budapest: Horánszky Viktor Könyvnyomdája.
- Mollay, K. 1982, *Német–magyar nyelvi érintkezések a XVI. század végéig*. Nyelvészeti tanulmányok 23. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Nekvapil, J. 1979, K dnešnímu stavu vojenského slangu. *Naše řeč* 62, č. 3, 130–141.
- Newerkla, S. M. 2004, *Sprachkontakte Deutsch – Tschechisch – Slowakisch. Wörterbuch der deutschen Lehnwörter im Tschechischen und Slowakischen: Historische Entwicklung, Beleglage, bisherige und neue Deutungen*. Schriften über Sprachen und Texte 7. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Petráčková, V. – Kraus, J. (red.) 2000, *Akademický slovník cizích slov A–Ž*. Praha: Academia.
- Rejzek, J. 2001, *Český etymologický slovník*. Praha: Leda.
- Skála, E. 1968, Deutsche Lehnwörter in der heutigen tschechischen Umgangssprache. In: Havránek, B. – Fischer, R. (red.), *Deutsch-tschechische Beziehungen im Bereich der Sprache und Kultur: Aufsätze und Studien II*. Berlin: Akademie-Verlag, 127–141.
- Smatana, M. 1992, Polievka naša každodenná alebo o niektorých názvoch polievok v slovenských nárečiach. *Kultúra slova* 26, č. 7, 209–212.

- Titz, K. 1934, *O vojenské češtině v 19. století*. Praha: Památník osvobození. (= Vojensko-historický sborník 2, sv. 2.)
- Tölgyesi, T. 2005, *Německé výrazy v soudobém českém tisku*. Diplomová práce (rkp.). Piliscsaba: PPKE BTK.
- Tölgyesi, T. 2007, Német katonai terminológia a cseh, a szlovák és a magyar nyelvben. In: *Tavaszi Szél Konferencia 2007*. Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 175–179.
- Tölgyesi, T. 2008a, Lexikální germanismy v dnešní mluvené češtině na základě dat z korpusu ORAL2006. In: Kopřivová, M. – Waclawičová, M. (red.), *Čeština v mluveném korpusu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 243–248.
- Tölgyesi, T. 2008b, Ke vztahu mezi hláskovou podobou a citovou zabarveností lexikálních germanismů v češtině. In: Polách, V. P. (red.), *Jazyková interakce a jazykové rozhraní a strategie „cutting-edge“*. Olomouc: Univerzita Palackého, 259–262.
- Tölgyesi, T. 2009a, *Lexikální germanismy v dnešní češtině: Studie kontaktovělingvistická*. Disertační práce. Piliscsaba: PPKE BTK. Dostupné z webové stránky Széchenyiho národní knihovny v Budapešti: <<http://mek.oszk.hu/08400/08488/#>>
- Tölgyesi, T. 2009b, Vojenské výrazy přejaté z němčiny v českém, slovenském a maďarském jazyce. In: Ondrejovič, S. (red.), *Varia XVI*. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV, 500–506.
- Tölgyesi, T. 2009c, Středoevropská kuchyně jako zrcadlo kontaktů interkulturních. *Bohémica Olomucensia* 1, č. 3, 145–150.
- Tölgyesi, T. 2011, Lexikální germanismy v původní české verzi Haškova románu *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války* a jejich ekvivalenty v německém a maďarském překladu na základě InterCorpu. In: Čermák, F. (red.), *Korpusová lingvistika Praha 2011, 1. InterCorp*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny – Ústav Českého národního korpusu FF UK, 29–44. (= Studie z korpusové lingvistiky, sv. 14.)
- Tótfalusi, I. 2005, *Idegenszó-tár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Zaicz, G. (red.) 2006, *Etimológiai szótár: Magyar szavak és toldalékok eredete*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.